

STÁTNÍ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA (Bc.)

TVBSZ – Teorie a výzkum v antropologii

1. Antropologie jako vědní disciplína

Vymezení antropologie ve vztahu k ostatním vědním disciplínám (teorie, metoda, předmět); „four-field“ pojetí antropologie; etnologie a etnografie; sociální x kulturní antropologie; univerzalizmus x partikularizmus; kulturní relativismus a koncept emic x etic; problematika neutrality a angažovanosti v antropologii; subdisciplíny antropologie; institucionální základna oboru (tradice, pracoviště, periodika...).

2. Etnografický výzkum

Vědy nomotetické x idiografické; epistemologické přístupy v antropologii; typy dat v antropologickém výzkumu; výzkumný rámec a jeho typologie; zkoumaná populace a výběr vzorku; reliabilita a validita ve vztahu ke kvantitativnímu a kvalitativnímu výzkumu; empirická a teoretická saturace; strukturované, polostrukturované a nestrukturované přístupy; etnografie a zúčastněné pozorování; analýza kvantitativních x kvalitativních dat; etika výzkumu v antropologii.

3. Kultura

Vznik a vymezení antropologického pojmu kultura, jeho odlišení od jiných užití tohoto slova; kultura x rasa; kulturní relativismus x etnocentrismus; pojetí kultury v kontextu jednotlivých antropologických směrů a škol; problém kulturních univerzálií; enkulturace a kulturní determinismus; kultura x jednání jedince; kritika pojmu kultura.

4. Společnost

Společnost x kultura; pojetí společnosti v kontextu jednotlivých antropologických směrů a škol; sociální struktura a sociální organizace; sociální identita, status a role; sociální diferenciacce a stratifikace; sociální mobilita; sociální kontrola; sociální stigma; socializace; moc společnosti x jedince (aktérství, habitus, kapitál, pole).

5. Příbuzenství

Specifika antropologického přístupu k příbuzenství; pravidla upravující sexuální vztahy; incestní tabu; formy a funkce manželství; sňatek, věno a kompenzace za nevěstu; typy rodiny/domácnosti a postmaritální rezidence; rodina, dům, jméno; typy příbuzenských systémů a descendentních skupin.

6. Ekonomika

Základní východiska ekonomické antropologie; formalismus x substantivismus; typy subsistence; formy směny; dar x komodita; hodnota, cena a peníze; práce a dělba práce; spotřeba a masová spotřeba; konzumní kultura; globální ekonomika a kapitalismus; neoliberalismus a neoliberální étos; ekonomická nerovnost a nerovnoměrný rozvoj.

7. Politika

Vývoj a základní paradigmaty politické antropologie (funkcionalismus, procesualismus, politický evolucionismus); formy moci; typy, charakteristiky a příklady preindustriálních politických systémů; kritika koloniální politické antropologie; politická ekonomie (např. teorie závislosti, teorie světového systému); stát a jeho studium; globalizace, glokalizace, globální kulturní toky; veřejná politika.

8. Náboženství

Pojem náboženství a jeho kritika; mýtus; rituály a přechodové rituály; magie a čarodějnictví; oběť; poutnictví; šamanismus a animismus; cargo kulty a revitalizační hnutí; náboženství a tělesnost; náboženství a gender.

9. Jazyk

Německé zdroje lingvistické antropologie; americký lingvistický relativismus (Sapir-Whorfova hypotéza a její kritika); strukturální lingvistika, ruský formalismus a Pražský lingvistický kroužek; jazyk v kognitivní antropologii a etnovědě; analytické přístupy k jazyku a teorie řečových aktů; teorie diskursu a diskursivních praktik; symboly, metafory a metonymie; sociolingvistika a etnolingvistika.

10. Gender

Teorie genderu od antropologie žen po feministickou antropologii; feministická kritika v antropologickém výzkumu; pohlaví x gender; biologické rozdíly x sociální konstruovanost; formování genderových rolí během socializace (typy výchovy); sexualita v mezikulturní perspektivě; třetí gender; intersekcionalita; konkrétní případové studie ilustrující uvedená témata.

11. Ekologie a adaptace

Ekologické principy a vztahy; typy ekologických prostředí; adaptace; adjustace; krajina jako kulturní fenomén; subsistenční strategie; jednotlivci, populace, společnosti; teorie optimálního získávání potravy (optimal foraging theory); mobilita x usedlost; environmentální příčiny kulturní změny; sezónnost, klima a úživnost prostředí.

12. Kulturní změna a akulturace

Endogenní a exogenní kulturní změna; problém sociální změny a kulturního kontaktu ve funkcionalismu; teorie akulturace v americké antropologii; brikoláž a „chladné“ x „horké“ společnosti; postkoloniální kritika státnosti a uzavřenosti kultur; kulturní hybridizace a invence v globalizovaném světě.

13. Folklór

Vymezení a základní znaky folklóru; druhy a žánry folklóru; sociální a kulturní kontext folklóru; folklorismus; současný folklór; etnografie expresivní kultury; výzkum, metody a techniky folkloristického terénního výzkumu; etika a reflexivita ve folkloristickém výzkumu; dějiny folkloristiky; folkloristika mezi evropskou etnologií, sociokulturní antropologií a literární vědou.

Pokyny ke skládání státní závěrečné zkoušky

Při skládání zkoušky předložte seznam literatury (odborných článků, knih, kapitol v knize), které jste nastudoval/a v souvislosti s jednotlivými tématy státnicového předmětu. Vycházejte přitom z literatury ke kurzům, které jste během studia splnil/a, relevantních encyklopedických a přehledových titulů a dalších oborových zdrojů. Podoba a formátování seznamu jsou ponechány na vašem rozhodnutí. Skladba, rozsah a především znalost titulů mají vliv na výsledné hodnocení.

Ve své samostatně připravené prezentaci vylosovaného tematického okruhu uvádějte:

- konkrétní teorie a koncepty vztahující se k danému tématu;
- konkrétní badatele a badatelky tématem se zabývající;
- konkrétní případové studie, etnografické, historické aj. příklady popisovaných jevů;
- širší myšlenkový (event. dobový) kontext;
- alespoň dvě odborné publikace z vašeho seznamu nastudované literatury, z nichž při své prezentaci vycházíte;
- průměrná doba prezentace a diskuze je 15 minut.

Doporučení:

- Neexistuje jeden očekávaný scénář vaší prezentace. Body uvedené v závorkách u jednotlivých tematických okruhů jsou pouhá vodítka, doporučení, kudy prezentaci vést. Je nicméně na vás, zda je využijete všechny, zda se zaměříte jen na některé z nich, nebo zda je doplníte dalšími dle svého vlastního uvážení. Podstatné je hovořit smysluplně, souvisle a k věci.
- Nezahajujte svou prezentaci (nebo její část) pokusem o všeobecné definice jednotlivých pojmů (typu „kultura je...“). Jejich výklad zasazujte buď do kontextu díla konkrétních autorů a autorek („Benedictová chápe kulturu jako...“) anebo do kontextu určitých myšlenkových směrů („v konfiguracionismu je kultura pojímána jako...“). Pokud si jste jisti, že tvrzení platí v oboru všeobecně, výslovně to uveďte („obecně lze říci, že...“, „v sociální a kulturní antropologii se tímto pojmem zpravidla rozumí...“ atp.).
- Nespoléhejte na „vypracované státnicové otázky“, které v podobě neustále se rozšiřujícího fasciklu různých útržků, výpisků a nesourodých poznámek kolují z roku na rok mezi studujícími. Nejenže obsahují chyby, ale je téměř jisté, že vám v porozumění smyslu jednotlivých témat nepomohou, spíš vás zmatou nebo přivedou k jalovému ukládání nesprávných či nesmyslných vět do paměti. Vycházejte primárně z toho, co jste se naučili v osobně absolvovaných kurzech, ze zadané či doporučené četby, popř. přehledových textů, jako jsou učebnice nebo encyklopedie (v případě dějin oboru např. Martin Soukup, *Antropologie: teorie, koncepty a osobnosti*, Praha 2019). V nich jsou daná témata zpracována korektněji, smysluplněji a uceleněji. Smyslem zkoušky je ověřit vaše porozumění základům oboru, resp. schopnost tyto základy stručně a srozumitelně představit.